

Vzpomínka na 100. výročí úmrtí Františka Bartoše

Rok 2006 je pro všechny obdivovatele naší lidové kultury a folkloru významný také tím, že si připomínáme sté výročí úmrtí významného moravského národopisného pracovníka, sběratele, dialektologa a pedagoga Františka Bartoše (16. 3. 1837 – 11. 6. 1906).

Tato významná osobnost české folkloristiky - František Bartoš - se narodil v Mladcové na Zlínsku, v níž se prolínaly projevy lidové kultury tří moravských regionů - Valašska, Slovácka a Hané. Ve své domovině se Bartoš setkával s hu-

debním folklorem od svého útlého věku. Vnímal spontánní lidové zábavy u muziky v hostinci svého otce, kde se pravidelně scházela místní chasa. Později se mladý František vyučil perníkářem. Pak se ale přihlásil na studia. Nejprve absolvoval olomoucké gymnázium a pokračoval ve studiu staroslověnštiny, staré i novodobé české literatury a pedagogiky ve Vídni. Jeho učители byly významné osobnosti, které ovlivnily jeho pozdější volby a zájmy. Mezi nimi V. A. Šembera, F. Miklosich, J. Gebauer, V. Jagić, A. Bystroň a další.

Přestože se F. Bartoš naučil hrát na housle, klarinet i klavír, věnoval později svoji badatelskou a sběratelskou pozornost raději textovému materiálu a hudbu přenechával svým odborným spolupracovníkům Leoši Janáčkovi, Martinu Zemanovi, Antonínu Novotnému i jiným. Zaměřením se na jednu ze složek folkloru - textovou stránku sběrů - považoval za významné pro jejich pozdější plnohodnotný rozbor. Část života působil také jako učitel ve Strážnici, v Olomouci, v Českém Těšíně nebo v Brně. Později se věnoval sběrům slovesného folklorního materiálu a stal se badatelem zabývajícím se jazykovědnou stránkou zápisů; porovnával jazykovou problematiku i v zahraničí (Itálie, Rusko, Francie).

František Bartoš kromě řady studií o jazykové stránce textů rozdělených na dílčí problematiku (skladba věty, předložkové vazby, přechodníky, pády apod.) zpracoval také četné lingvistické práce, jenž mají dnes velký význam v oboru dialektologie. Sestavil dvoudílnou Dialektologii moravskou (1886, 1895), v jejímž prvním díle zpracoval slovenské, dolské, valašské a lašské nářečí a v druhém nářečí hanácké a české a Dialektický slovník moravský (1906).

I přes tyto zásluhy o český jazyk je František Bartoš v povědomí veřejnosti více známý jako národopisný badatel a sběratel lidových písní. Jako jeden z prvních si kromě samotné písně, textu a melodie, začal více všímat i jevů, jež píseň provázely. Zaznamenal si přínos interpreta, prostředí, v němž píseň žila a tanečních projevů, které často tvořily její podstatnou a neodmyslitelnou součást. Z jeho zvykoslovných studií jmenujme alespoň tyto nejznámější: Lid a národ I (1883) – pojednává o lidové kultuře na Valašsku, Lid a národ II (1885) – popisuje Slovácko, Moravský lid (1892) – jde o „sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy“, Moravská svatba (1892) – popisy a výklady svatebních zvyků a Deset rozprav lidopisných (1906).

Nesmíme však zapomenout na další významné dílo, které celé věnoval dětem. Jde o studii Naše děti. Vyšla poprvé v roce 1888, podruhé roku 1898 a naposledy v pátém vydání v roce 2005 péčí Krajské knihovny Františka Bartoše a Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

Studie Naše děti, jejíž druhé vydání ilustroval malíř Mikuláš Aleš, je věnována životu dětí v rodině, mezi sebou a v obci, dětské poesii, zábavě, hrám i práci společně.

V předmluvě k této knize F. Bartoš uvádí: Psána jest pak tato knížka o dětech, jakými skutečně jsou, ne, jakými by snad býti měly. Proto neostýchal jsem se ponechat našim zdravým a bujarým hochům té rozvernosti, jež jest přirozeným údělem každé veselá a bezstarostné mládeže. Dopřáno tedy místa i některým výstřelkům chlapeckého humoru takovým, jež by opatrný a rozšafný paedagog asi sotva ukládal učiti se na paměť svým chovancům. Než vyjmouc tuto část, domnívám se, že většina dětských říkadel a popěveků, zábav a her v tuto sbírku pojatých i našim nynějším i všem budoucím dětem českým dobře se hodí. Neberme našim dětem, co se u nich po staletí osvědčovalo, co tolika jich pokolením nové a nové radosti a ušlechtilé zábavy poskytovalo, jejich síly tělesné i duševní osvěžovalo a rozvíjelo. (konec citace)

František Bartoš svým životním dílem podnítil řadu dalších sběratelů k podobnému studiu hudební i slovesné problematiky našich národopisných regionů, a tak ke vzniku dalších četných písňových a tanečních sbírek.

Dílo Františka Bartoše, jehož výročí úmrtí si letos připomínáme, má velký význam i pro dnešní nositele lidových tradic a folkloru. Stačí se jen začíst a poučit se!

František Synek, místopředseda Folklorního sdružení ČR